

Ks. Jan ROGULA

Parafia Pantalowice

KATARZYNA WAPOWSKA - WIELKA DOBRODZIEJKA KOŚCIOŁA NA ZIEMI DYNOWSKIEJ W XVI WIEKU

Streszczenie

Katarzyna Wapowska urodziła się najprawdopodobniej w 1548 r. Była córką Stanisława Maciejowskiego herbu „Ciołek”, ochmistrza Barbary Radziwiłłówny, kasztelana żarnowskiego, radomskiego, lubelskiego, marszałka nadwornego koronnego oraz Anny Czuryło ze Stojanowic. W 1565 r. została wydana za Andrzeja Wapowskiego herbu „Nieczuja”, który przyszedł na świat w Wapowcach k. Przemyśla ok. 1530 r. Jego rodzicami byli Piotr Wapowski, kasztelan przemyski i stolnik sanocki oraz Beata Tęczyńska. W małżeństwie Andrzeja i Katarzyny Wapowskich przyszło na świat czworo dzieci. Jednak w 1574 r. Katarzyna owdowiała i od tego czasu resztę swojego życia poświęciła wychowaniu jedyne, żyjącego syna Jana Stanisława, dobrom rodzinnym oraz uczynkom miłosierdzia i pobożności chrześcijańskiej. Po śmierci męża w 1590 r. ufundowała i wyposażała w niezbędne sprzęty nowy kościół w Hyżnym, odnowiła fundację parafii w Bachórcu, zabezpieczyła fundusze na budowę nowej świątyni w Dynowie, opiekowała się szpitalem przyparafialnym (przytułkiem dla ubogich, starych) w Dynowie, a pod koniec swego życia przeznaczyła na jego potrzeby nawet część swego dworu. Wapowska przyczyniła się też do uporządkowania i oddłużenia kolegium jezuickiego w Lublinie, wykupiła od prawosławnych cerkwie w Izdebkach, Hłudnie, Łubnie, Bachórcu i Warze, tworząc z nich w 1593 r. nową parafię łacińską i kościoły filialne. Wielka fundatorka zmarła w Dynowie 17 maja 1596 r. i tam też została pochowana w kościele parafialnym.

Słowa kluczowe: Katarzyna Wapowska, ziemia dynowska, Kościół katolicki, fundacje, XVI w.

KATARZYNA WAPOWSKA - THE PROMINENT BENEFACTRESS OF THE CHURCH IN DYNÓW AREA IN XVI CENTURY

Summary

Katarzyna Wapowska was born in 1548. She was a daughter of Anna Czuryło from Stojanowice and Stanisław Maciejowski, whose coat of arms was „Ciołek”. Her father

was also the equerry of Barbara Radziwiłłówna, the castellan of Żarnów, Radom, and Lublin, and the royal court marshal. In 1565, she was married off Andrzej Wapowski, whose coat of arms was „Nieczuja” and who was born in Wapowce near Przemyśl about 1530. His parents were Beata Tęczyńska and Piotr Wapowski, the castellan of Przemyśl and the pantler of Sanok. Andrzej and Katarzyna had four children. However, in 1574 Katarzyna Wapowska became a widow. From that moment, she devoted her life to parenting of her only living son Jan Stanisław, family interests, works of mercy, and Christian piety. After her husband's death, in 1590 she endowed and furnished with necessary equipment a new church in Hyżne, and she renewed parish foundation in Bachórzec. Then, she secured funds which were necessary to build a new church in Dynów. What is more, she took care about parish hospital (the almshouse) in Dynów, and at the end of her life she assigned the part of her manor house for its needs. Wapowska also contributed the regulation and the cancellation of debts in Jesuitical college in Lublin. Furthermore, in 1593 she bought back an Orthodox churches in Izdebki, Hłudno, Łubno, Bachórz and Wara in order to create a new Latin congregation and associated churches. The great benefactress died on the 17th May 1596 in Dynów, where she was buried in parish church, too.

Keywords: Katarzyna Wapowska , Dynów area, the Catholic church, the foundations, XVI century

1. Wprowadzenie

Kościół katolicki jako wspólnota duchowo-materialna, w swojej ewangelizacyjnej działalności potrzebował i potrzebuje różnorodnych środków zarówno duchowych, jak i materialnych. Środki duchowe, tj. modlitwa, sakramenty, post, osoby duchowne, łaska, są poniekąd darem samego Boga, natomiast środki materialne niezbędne do zewnętrznego funkcjonowania Kościoła pochodzą w zdecydowanej większości z ofiar wiernych i osób z nim sympatyzujących. Bardzo ważną rolę w materialnym funkcjonowaniu wspólnoty kościelnej w minionych wiekach odgrywali fundatorzy, kolatorzy, darczyńcy czyli jednym słowem – dobroczyńcy Kościoła.

Przyglądając się historii poszczególnych parafii łacińskich istniejących na terenie ziemi dynowskiej, można dostrzec i wymienić wiele takich osób czy całych rodów zaangażowanych w materialne funkcjonowanie Kościoła na przestrzeni wieków. Należą do nich m.in.: Kmitowie, Skrzyńscy, Tarnowscy, Wapowscy, Dydeńscy, Prekowie, Bukowscy i inni. Wśród tych dobroczyńców Kościoła łacińskiego na ziemi dynowskiej znaczącą rolę odegrała żyjąca w XVI w. Katarzyna Wapowska (Maciejowska). Celem niniejszego artykułu jest przypomnienie tej wielce zasłużonej dla Kościoła łacińskiego na Pogórzu Dynowskim postaci.

2. Korzenie i lata młodości Katarzyny Wapowskiej (Maciejowskiej)

Katarzyna Wapowska (Maciejowska) urodziła się najprawdopodobniej w 1548 r. Była córką Stanisława Maciejowskiego herbu „Ciołek” i Anny Czuryło ze Stojanowic (fot. 1.). Z kolei dziadkiem Katarzyny ze strony ojca był Bernard Maciejowski, a babką Jadwiga z Podludowskich. Już na wstępie należy zaznaczyć, że rodzina Maciejowskich zaliczała się do znaczących rodów ówczesnej Rzeczypospolitej [Adamski 2005, s. 170].

Fot. 1. Portret Katarzyny Wapowskiej (nieznany malarz polski)

Źródło: Obiekt należący do Muzeum Narodowego w Warszawie (nr inwent. 130756), obecnie w depozycie Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, 1 ćw. XVIII w., olej, płótno 84X64, z kolekcji Potockich w Krzeszowicach i Krakowie

Bernard Maciejowski (dziadek Katarzyny) pochodził z zamożnej szlachty lubelskiej. Był synem Jana Maciejowskiego i Katarzyny herbu „Rawicz”. W 1504 r. został podsędkiem lubelskim, a w 1510 r. poborcą całego województwa lubelskiego. W 1512 r. został mianowany sędzią lubelskim, brał też udział w walkach z Tatarami. Z kolei w 1524 r. objął urząd sędziego ziemskiego sandomierskiego. W dniu 17 czerwca 1533 r. otrzymał kasztelanię czechowską, a 11 grudnia 1535 r. – kasztelanię lubelską. Od 1538 r. był też starostą zawichojskim. Był właścicielem Chodla, Kłodnicy i Ratoszyna, a po ugodzie z bratem Kasprem także rodowych Maciejowic. Z małżeństwa z Jadwigą Podludowską miał czwórkę dzieci: córkę Urszulę – dwórkę na dworze królowej Bony, wydaną za

Jana Leżeńskiego, starostę przedborskiego oraz trzech synów – Samuela, późniejszego biskupa chełmskiego, krakowskiego i kanclerza wielkiego koronnego, Bernarda – późniejszego dworzanina królewskiego i kasztelana radomskiego oraz Stanisława – ojca Katarzyny. Po bogatym życiu politycznym Bernard Maciejowski zmarł w 1543 r. [Kowalska 1974a, s. 47–48; Sitkowa 2012, s. 35; Roguła 2016, s. 211].

Ojciec Katarzyny – Stanisław Maciejowski młodość swego życia spędził przypuszczalnie na dworze królewskim. W 1536 r. został mianowany pisarzem sandomierskim, a w 1538 r. stolnikiem królowej Bony. W dniu 19 stycznia 1543 r. objął urząd kasztelana żarnowskiego, a w roku następnym przeszedł na kasztelanę radomską. Z kolei 18 września 1545 r. został kasztelanem lubelskim. Prawdopodobnie w 1546 lub 1547 r. zawarł związek małżeński z Anną Czuryło ze Stojanic, dziedziczką rozległych dóbr w ziemi przemyskiej, lwowskiej i krakowskiej. Stanisław i Anna Maciejowscy posiadali przypuszczalnie trójkę dzieci: Stanisława – późniejszego starostę zawichojskiego, sandomierskiego, marszałka nadwornego koronnego, Kaspra – późniejszego starostę spiskiego i wspomnianą Katarzynę. Chcąc wykształcić swoje dzieci Stanisław Maciejowski założył nawet szkołę pałacową, w której uczyły się również dzieci innych rodów szlacheckich, a wykładali w niej m.in. Benedykt Herbest i Jan Mylius. Wracając do kariery politycznej Maciejowskiego, należy wspomnieć, że na początku 1548 r. został mianowany ochmistrem formowanego dworu dla Barbary Radziwiłłówny (1520–1551) – drugiej żony króla Zygmunta II Augusta. Jesienią 1548 r. towarzyszył Radziwiłłówny w podróży z Wilna do Polski. Pomimo pojawiających się konfliktów z królową, przyczyną których miała być żona Maciejowskiego, nieokazująca nowej królowej należnego szacunku, Maciejowski pozostał przy Radziwiłłówny do jej śmierci w 1551 r. Mimo że piastował urząd ochmistra Radziwiłłówny, w 1549 r. został mianowany starostą lubomelskim, a od 27 lipca 1550 r. kasztelanem wojnickim. Po śmierci Jana Tęczyńskiego został nawet w 1553 r. marszałkiem nadwornym koronnym (piastował ten urząd do 1563 r.), a od 14 września 1553 r. także kasztelanem sandomierskim. Po śmierci ojca (1543 r.) Stanisław Maciejowski odziedziczył po nim miasteczko Chodel i wsie Ratoszyn i Żydowskie. Kilka lat przed swoją śmiercią, w 1557 r. dokonał lokacji nowego miasteczka Maciejowice (późniejszy Maciejów). Stanisław Maciejowski zmarł wiosną 1563 r. [Kowalska 1974b, s. 69–71; Roguła 2016, s. 211–212].

Ze względu na ciągłe zmiany miejsca przebywania Stanisława Maciejowskiego, trudno jest określić, gdzie na świat przyszła Katarzyna (prawdopodobnie w Krakowie, a może w rodzinnym Chodlu lub Lublinie). Pierwsze lata życia Katarzyny toczyły się w domu rodzinnym, w którym otrzymywała, przede wszystkim ze strony matki, ale i guwernerów, solidne wychowanie, wykształce-

nie na miarę swego stanu i płci, ucząc się przy okazji hojności i troski o potrzebujących, otrzymała też od głęboko religijnej matki solidną formację duchową. Tak wychowanie młodej Katarzyny opisał jezuita Kasper Niesiecki w *Herbarzu polskim*, posługując się dziełem innego jezuitę Szymona Wysockiego (1542–1622), *Kształt pobożności, to jest żywot Katarzyny Wapowskiej, kasztelanki przemyskiej*, który to osobiście spotykał się z Wapowską w późniejszych latach jej życia: *Siostra dwóch braci* (Stanisława i Kaspra - dop. autora), *Katarzyna, matrona cnót wielkich, które tu krócej zebrane, położę. Matka jej zaraz z lat młodych dobre wychowanie jej dała, nie dopuszczając śniadać, ani dłużej sypiać, i owszem tego pilno dozierając, żeby zaraz, skoroby się obudziła i ubrała, na modlitwę pokłękata, po której zakończonęj, obmyślała jej zawsze, czemby się przystojnie bawiła; przytem ćwiczyła ją w uczynkach miłosiernych, każąc jej, żeby ubóstwu w garnuszki, ręką swoją potrawy nakładała* [Wysocki 1606, s. 3–4, Niesiecki 1841, s. 305].

Ascetyczna młodość Katarzyny i jej pobyt w gronie rodzinnym nie trwały jednak zbyt długo, gdyż osiągnąwszy zaledwie siedemnaście lat, została przez rodziców zeswatana i wydana za mąż za kilkanaście lat starszego od niej Andrzeja Wapowskiego.

3. Małżeństwo z Wapowskim

Mąż Katarzyny – Andrzej Wapowski herbu „Nieczuja” przyszedł na świat w Wapowcach k. Przemyśla ok. 1530 r. Był synem Piotra Wapowskiego i Beaty Tęczyńskiej herbu „Topór” [[http://www.sejm-wielki.pl/b/16.273.60/Andrzej Wapowski](http://www.sejm-wielki.pl/b/16.273.60/Andrzej_Wapowski), dostęp: 31.10.2018]. Rodzina Wapowskich, do której Katarzyna weszła przez małżeństwo, również należała do znaczących rodów Rzeczypospolitej tego okresu. Własnością Wapowskich były w tym czasie m.in.: Wapowce i Ostrów k. Przemyśla, Radochońce k. Mościsk [Szujski 1874, s. 6], ale także dobra dynowskie zakupione przez Piotra, Hieronima i Mikołaja Wapowskich w 1523 r. od kasztelana wojnickiego Jana Amora z Tarnowa, obejmujące swym zasięgiem kilkanaście miejscowości (Bachórz, Błazowę, Chodorówkę, Dąbrówkę, Dylągówkę, Dynów, Futomę, Gdyczynę, Hadle, Hartę, Hłudno, Hyżne, Izbicę, Izdebkę, Kąkolówkę, Laskówka, Lipę, Łubno, Moszczenicę, Niewistkę, Nozdrzec, Przedmieście Dynowskie, Siedliska, Szklary, Warę, Wesołą, Wołodź) [Jaśkiewicz 1990, s. 40; Jaśkiewicz 1995, s. 71; Rogula 2013, s. 24].

Z rodu tego pochodził m.in. znany polski kartograf, historyk, sekretarz królewski i kanonik krakowski Bernard Wapowski (1450–1535) [Starowolski 1655, s. 33; Szujski 1874, s. 5–18; Krukowski 2005, s. 1599–1600; Smołucha 2018, s. 183–194], także Piotr Wapowski (1450–1536) – doktor prawa, kanonik gnieźnieński, kanonik krakowski, kantor krakowski i dziekan krakowski w latach 1505–1536 [Nagonius 1537, s. 2–20; Starowolski 1655, s. 33; Niesiecki 1842,

s. 226; Knappek 2014, s. 134]. Dziadek Andrzeja Wapowskiego – Piotr Wapowski (zm. w 1536 r.), był synem Jana Wapowskiego, właścicielem kopalni ołowiu i członkiem kapituły kolegiackiej w Opatowie. Miał trzech wspomnianych wcześniej synów: Piotra, Mikołaja i Hieronima, którzy nabyli dobra dynowskie [Szujski 1874, s. 18–19]. Z kolei ojciec Andrzeja – również Piotr Wapowski – był kasztelanem przemyskim i stolnikiem sanockim. Ożeniony z Beatą Tęczyńską herbu „Topór” miał dwóch synów Andrzeja i Stanisława – późniejszego podkomorzego sanockiego. Piotr Wapowski zmarł w 1539 r., a jego żona Beata przed 1547 r. Oboje zostali pochowani w dynowskim kościele [Starowski 1655, s. 432–433]. Andrzej Wapowski był z kolei kasztelanem przemyskim i podkomorzym sanockim [Baliński, Lipiński 1845, s. 680; Rogula 2013, s. 42].

Ślub Andrzeja Wapowskiego z Katarzyną Maciejowską odbył się w 1565 r. na zamku w Krakowie [Kałwa 1931, s. 3; Nabywaniec 2016b, s. 36]. Po zawarciu małżeństwa Wapowscy zamieszkali w Dynowie. Pomimo młodego wieku Katarzyny, sporej różnicy lat między małżonkami i braku zapału do zawarcia tego związku ze strony Maciejowskiej życie małżeńskie Wapowskich toczyło się w sposób zgodny. Wady, przywary i zwyczaje, którymi charakteryzował się Andrzej Wapowski jego małżonka przewyższała swoją dobrocią, pokorą i cierpliwością. Wspomina o tym cytowany już Niesiecki: *Dorośli lat siedemnastu, wydana za Jędrzeja Wapowskiego, na ten czas podkomorzego Sanockiego, a potem kasztelana Przemyskiego; luboć ona w panińskim życiu do śmierci, wiek swój przeciągnąc sobie życzyła. W tym stanie, nic z pobożnych swoich zwyczajów nie spuściła, męża w wielkiej uczciwości miała, i dziwną roztropnością, wielką pokorą, a czasem i znaczną cierpliwością, jego obyczaje przysurowsze, skromnie znosiła, i od wielu go rzeczy niedobrych, nie słowy, ale samą twarzą postawą strofowała i hamowała, i co dzień w lepsze i skromniejsze odmieniała, tak iż on gdy do siebie przyszedł, dziwował się i mawiał, że nie żonę, ale anioła mam w domu* [Wysocki 1606, s. 5–6; Niesiecki 1841, s. 305].

W małżeństwie Andrzeja i Katarzyny Wapowskich przyszło na świat prawdopodobnie czworo dzieci: trzech synów i córka. Jednakże córka i najstarszy syn zmarli niebawem po urodzeniu, mając niespełna dwa lata, a drugi syn, żyjąc niewiele dłużej, zmarł w 1574 r. [Wysocki 1606, s. 7–8]. Jedynie najmłodszy syn, Jan Stanisław (ok. 1572–1632) żył dłużej i pozostawił po sobie ślad w źródłach historycznych z tamtego okresu.

Po śmierci ojca Stanisław wychowywany przez samą matkę ukończył Kolegium Jezuickie w Jarosławiu, podejmował też naukę poza granicami Polski (Ingolstadt, Padwa). Po śmierci matki (1596 r.) został właścicielem dóbr dynowskich. Około 1600 r. ożenił się z Katarzyną Kostaczką ze Stenberga herbu „Dąbrowa”. Następnie był kasztelanem przemyskim, starostą kościańskim i zawichojskim. Wychowany przez matkę w duchu głębokiej wiary i przywiązania do Kościoła katolickiego przeciwstawiał się ruchowi reformacyjnemu istnieją-

cemu jeszcze na ziemi dynowskiej. Był też, podobnie jak matka, fundatorem obiektów sakralnych i ich wyposażenia, wspomagał zakon jezuitów. We wrześniu 1610 r. zebrał szlachtę ziemi przemyskiej oraz sanockiej i wyruszył pod Przemysł na ratunek tym ziemiom przed najazdem najętych przez Stanisława Stadnickiego węgierskich sabatów (górali) [Wysocki 1606, s. 56; Motylewicz 1995, s. 138; Byliński 2016, s. 36].

Wracając do Andrzeja i Katarzyny Wapowskich, warto w tym miejscu wspomnieć, że w połowie XVI w. dotarła na teren ziemi dynowskiej reformacja protestancka. Wapowscy jako gorliwi katolicy podpisali w 1573 r. protestację przeciw heretykom, która miała ograniczyć ich prawa zyskane po uchwałach Konfederacji Warszawskiej [Jaśkiewicz 1959, s. 66; Czech 2002, s. 25].

Małżeństwo Wapowskich nie trwało jednak zbyt długo – zaledwie dziewięć lat, gdyż 22 lutego 1574 r. po koronacji króla Henryka III Walezego w katedrze wawelskiej, obecny na uroczystościach Andrzej Wapowski chcąc rozdzielić, mających ze sobą walczyć, Samuela Zborowskiego i Jana Tęczyńskiego – kasztelana wojnickiego, któremu właśnie towarzyszył, został ciężko ranny, uderzony czechem w głowę przez Zborowskiego. Świadkowie wydarzenia nie udzielili rannemu właściwej pomocy lecz szukali natychmiastowej sprawiedliwości wobec Zborowskiego u samego monarchy. W ranę Wapowskiego wdało się zakażenie i po kilkunastu dniach od tego wydarzenia (5 lub 6 marca 1574 r.) zmarł. Z Dynowa, pomimo trwającej zimy, do Krakowa przyjechała żona Katarzyna i po interwencji u króla w sprawie wymierzenia sprawiedliwości Zborowskiemu zabrała ciało zmarłego męża do Dynowa, gdzie po kilku dniach zostało pochowane w tamtejszym kościele (fot. 2.) [Solikowski 1855, s. 12–13; Stolarczyk 2017b, s. 22–23].

Fot. 2. Zabicie Wapowskiego w czasie koronacji Henryka Walezego, autor Jan Matejko
 Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Zabicie_Wapowskiego_w_czasie_koronacji_Henryka_Walezego#/media/File:Killing_of_Wapowski_during_the_coronation_of_Henry_of_Valois.PNG, dostęp: 31.10.2018

Mającą wówczas zaledwie 26 lat Katarzyna została wdową, a jednocześnie dziedziczką licznych dóbr w ziemi sanockiej i przemyskiej. Pomimo młodego wieku i wielu starających się o jej rękę nie wstąpiła już powtórnie w związek małżeński. Zobowiązała się nawet ślubem czystości dokonanym w kościele w Dynowie do stanu wdowiego. Warto przytoczyć słowa Niesieckiego, który tak opisał ten okres życia Wapowskiej: *Stratę dziątek, a na koniec i męża swego zabicie, osobliwą cierpliwością od Boga przyjęła, często owe słowa powtarzając: Pan dał, Pan wziął, jako mu się podobało, niech imię Jego będzie błogostawione. We wdowim stanie widząc się, a chcąc Panu Bogu tym gorącej i sposobniej służyć, lubo nie miała tylko lat dwadzieścia i sześć, po pogrzebie męża swego, w dzień świąteczny wiecznym się ślubem czystości w kościele Dynowskim obowiązała, szaty świetne na ozdobę kościołów rozdała. Miałać wprawdzie wielu do siebie cisnących się konkurentów, ale wszystkich statecznie nie mieszkając odprawiała* [Wysocki 1606, s. 8-9; Niesiecki 1841, s. 305; Kałwa 1931, s. 4].

4. Hojna i pobożna wdowa

Od śmierci męża Katarzyna Wapowska resztę swojego życia poświęciła wychowaniu syna Jana Stanisława, dobrom rodzinnym oraz uczynom miłosierdzia i pobożności chrześcijańskiej. Motywem takiego stylu dalszego, wdowiego życia Wapowskiej było wychowanie, które otrzymała w domu rodzinnym i głęboka wiara, która się nie zachwiała nawet w chwili tragicznej śmierci męża. W dramatycznych chwilach swego życia miała powtarzać za biblijnym Hiobem: *Pan dał, Pan wziął, jako mu się podobało, niech imię Jego będzie błogostawione* [Niesiecki 1841, s. 305]. Po stracie męża religijność Wapowskiej, jej praktyki ascetyczne oraz uczynki miłosierdzia chrześcijańskiego wobec ubogich, chorych, sierot i starszych kapłanów przybierały na mocy. Tak opisał je Niesiecki: *Z lekka tedy w zabawach duchownych postępując, krom innych modlitw, medytacją co dzień czyniła, i rekolekcje corocznie, z których jak wielkie pożytki duchowne czerpała, świadkiem zostały, własną jej ręką spisane, wzięte z nich objaśnienia, które czytających serca przerażały. Do kościoła póki tylko zdrowa była, pieszo chodziła, a z niego czasem aż w wieczór wychodziła (msze św. odprawiano wówczas tylko do południa – przyp. autora), w kazaniach pełnych ducha, osobliwiej sobie smakowała; Mszy zaś świętej gdy słuchała, twarz jej częstokroć jak od ognia rozpaloną widziano, co też bywało, i w ten czas, gdy albo sobie pod niebytność kapłana, na stole potrawy żegnała, albo po stole dziękczynienie czyniła. Do Dynowskiego kościoła Różańcowe nabożeństwo wprowadziwszy, stąd większej chęci nabyła, do częstego używania Najświętszego Sakramentu, co niedziela i święto, pod czas też we czwartek do tych świętych tajemnic przystępując z wielką gorącością ducha, z powinnem przez spowiedź świętą przygotowaniem. Na każdy dzień pilny rachunek sumienia swego w wieczór czyniła, strzegąc się su-*

mienia swego i najmniejszym grzechem obciążyć. W czytaniu ksiąg, najbardziej, i największe upodobanie, miała w tych, które są o naśladowaniu Chrystusa Pana ks. Tomasza z Kempis. Stół jej był skromny, jednak przystojny, dogadzając gościom i domowym swoim, niżeli sobie samej, nigdy nie był bez ubogiego, albo bez kapłana: dla tego umyślnie schorzałe kapłany dla poratowania zdrowia ich, bardzo rada w domu swoim miała, także stare i w lecjach podszłe poddane swoje, we dworze swym chowała; bywało i to, że w szpitalu samymi ubogimi stół zaszadzwszy, z niemi przestawała. Dziaćki sieroty jako swe własne chowała, chędożyła, leczyła, i do służby Boskiej kierowała, chorych rada nawiedzała, i żadną się chorobą nie brzydząc, onych cieszyła, karmiła, ratowała, i do Sakramentów Świętych osobliwie do spowiedzi namawiała” [Niesiecki 1841, s. 305–306].

Jako kobieta głębokiej wiary i pobożności troszczyła się nie tylko o swoje zbawienie, postęp duchowy, ale także o poprawę bytu materialnego ubogich, żyjących w jej dobrach, szczególnie sierot, starszych i chorych. Sama odwiedzała domy ubogich, wspierając ich materialnie i duchowo [Wysocki 1606, s. 23–24]. Będąc zaprzyjaźnioną z jarosławskimi jezuitami, wspierała żywnością i odzieniem nie tylko ich zakon, ale również ubogich studentów mieszkających przy kolegium jezuickim [Wysocki 1606, s. 26]. Widząc rosnącą lichwę i rozpijanie przez Żydów poddanych w jej dobrach, Wapowska zakazała im tego procederu i zagroziła wypędzeniem ze swych ziem, a gdy ci to zlekceważyli nakazała im opuścić należące do niej wioski [Czech 2002, s. 41].

Obok hojności na rzecz ubogich cechowała ją bardzo duża ofiarność na cele kościelne. W 1590 r. ze swych funduszy Wapowska wybudowała i wyposażała w niezbędne sprzęty nowy kościół pw. Wszystkich Świętych w Hyżnym – konsekrowany w 1594 r. przez bp. Wawrzyńca Gorlickiego. Świątynia ta przetrwała do połowy XVIII w. W 1592 r. przekazała do niego namalowany techniką olejną na lipowej desce, dzisiaj łaskami słynący, obraz Matki Bożej Łaskawej [AAP, sygn. 64, Acta Actorum, pag. 250; AAP, sygn. 155, Visitatio Generalis, pag. 192–193; Wysocki 1606, s. 27–28]. Katarzyna Wapowska odnowiła też fundację parafii w Bachórcu po kilkudziesięcioletnim okresie reformacji protestanckiej wprowadzonej w 1559 r. przez ówczesnego kolatora parafii Stanisława Mateusza Stadnickiego. Miało to miejsce najprawdopodobniej pod koniec lat 80. XVI w. [Śliwa 1971, s. 110].

Jako kolatorka dynowskiej parafii zabezpieczyła fundusze na budowę nowego kościoła w Dynowie. Przymuszczalnie jeszcze za jej życia rozpoczęła się budowa dużej, murowanej, późnorenesansowej świątyni, której wznoszenie i uposażenie dokończył po jej śmierci syn Jan Stanisław. Konsekracji dynowskiego kościoła pw. św. Wawrzyńca dokonał 29 października 1617 r. abp lwowski Jan Andrzej Próchnicki [AAP, sygn. 64, Acta Actorum, pag. 247; *Katalog zabytków* 1974, s. 30; Nabywaniec 2016a, s. 188; Trojanowska 2016, s. 62]. Wa-

powska postarała się także o utworzenie przy dynowskiej parafii Bractwa Różańca Świętego związanego z ołtarzem NMP i obrazem Matki Bożej, znajdującym się w tym ołtarzu [AAP, sygn. 637, Status Ecclesiae, pag. 25–26; Wysocki, 1606, s. 16; Motylewicz 1995, s. 142–143]. Opiekowała się dynowskim szpitalem przyparafialnym (przytułkiem dla ubogich, starych), a pod koniec swego życia przeznaczyła na jego potrzeby nawet część swego domu [Budzyński 1987, s. 42; Motylewicz 1995, s. 144].

Wapowska przyczyniła się również do uporządkowania i oddłużenia kolegium jezuickiego w Lublinie. Ofiarowała na ten cel na początku lat 80. XVI w. 10 000 złp., stając się obok Bernarda Maciejowskiego (starosty borysławskiego, późniejszego kardynała i prymasa Polski) i Mikołaja Zebrzydowskiego jego współfundatorką [Wysocki 1606, s. 29–30; Kałwa 1931, s. 4; Dziegielewski, Maciszewski 1974, s. 48; Mieszek 2013, s. 193; Trojanowska 2016, s. 63]. O działalności charytatywno-kościelnej Wapowskiej tak pisał Niesiecki: *Do domu ubogich studentów w Jarosławiu, często zboża i inne potrzeby posyłała. Zostało się było po mężu, coś zatrzymanej dziesięciny plebanowi, ten umierając, prosił i zlecił, żeby za to kościół nowy we wsi, którą zowią Chyżno był zbudowany; ona dowiedziawszy się tego, kościół piękny, na miejscu wysokim wystawiła, który ołtarzami i aparatem ozdobiła pod tytułem narodzenia Panny Marii. Do fundacji kolegium naszego Lubelskiego siłą się przyczyniła, skąd ją to miejsce zna za konfundatorkę swoją* [Niesiecki 1841, s. 305–306].

Szczodropliwość wobec Kościoła nie pozostała niezauważona. Bowiem już w 1583 r. Antonin z Przemyśla dedykował Wapowskiej swoje dziełko teologiczne *Różaniec pospolicie różany wianek Naświetszej Panny Mariiey Matki Bozey* [Granada 1583, s. 2–3], a po jej śmierci rektor kolegium jezuickiego w Jarosławiu o. Piotr Fabrycy Kowalski polecił spisanie życiorysu Wapowskiej dla potomnych o. Szymonowi Wysockiemu, które ukazało się drukiem w Kaliszu w 1606 r. [Wysocki 1606, s. 3].

Wielkim dziełem duchowym, podjętym przez Wapowską, a dotyczącym sprawnego funkcjonowania Kościoła, była chęć utworzenia nowych parafii łacińskich w dobrach dynowskich. Motywem tego dzieła była głęboka troska o zbawienie dusz poddanych żyjących w jej dobrach, którzy w większości należeli w tym czasie do Cerkwi prawosławnej, uważanej przez łacinników za heretycką. Chcąc pozyskać ludność prawosławną dla wiary katolickiej Wapowska organizowała dla niej specjalne rekolekcje, sprowadzając do ich przeprowadzenia jezuitów z Jarosławia, dominikanów ze Lwowa i Przemyśla, franciszkanów z Przemyśla, Lwowa i Krakowa. Należy przypuszczać, że pierwotnie Wapowska nie zamierzała likwidować parafii prawosławnych – chciała natomiast podnieść poziom wiedzy i moralności prawosławnych księży, a następnie oczekiwała z ich

strony przejścia na katolicyzm i pociągnięcia za sobą powierzonych im wiernych. Chcąc osiągnąć taki cel, organizowała początkowo na terenie swoich posiadłości spotkania-dyskusje, w czasie których zaproszeni księża katolicy ewangelizowali duchownych prawosławnych, wykazywali ich błędy i uchybienia moralne, teologiczne i inne [Kałwa 1931, s. 16; Rogula 2016, s. 213–214].

Katechezy te nie przyniosły jednak oczekiwanych przez Wapowską rezultatów. Poleciała więc jezuitom przeegzaminować popów, ocenić ich wiedzę teologiczną i duszpasterstwo oraz wydać opinię na ten temat. Okazało się, że stan wiedzy teologicznej księży prawosławnych był bardzo niski, a w duszpasterstwie często do ceremonii chrześcijańskich mieszały nawet pogańskie zabobony. Jako osoba mająca wpływowych krewnych i znajomych Wapowska poprosiła o radę legata papieskiego w Polsce Alberta Bollognettiego. Ten polecił jej, by napisała bezpośrednio do Stolicy Apostolskiej. Zatraskana dziedziczka zwróciła się więc w 1582 r. do Stolicy Apostolskiej z prośbą o pomoc w rozwiązaniu tej sprawy. Z Rzymu przyszła w następnym roku konkretna odpowiedź, by cerkwie poświęcić na kościoły łacińskie, a ludność prawosławną poprzez naukę, rekolekcje i misje nawracać na katolicyzm.

Mając ciche przyzwolenie Stolicy Apostolskiej z 1583 r. Wapowska zaczęła przekształcać dotychczasowe parafie prawosławne na łacińskie. W swych działaniach skorzystała z tego, że według ówczesnego prawa parafie prawosławne mogły być przedmiotem transakcji prywatno-prawnych. Postanowiła więc wykupić od księży prawosławnych parafie zlokalizowane w jej dobrach. Dotyczyło to pięciu parafii prawosławnych – w Izdebkach, Hłudnie, Bachórze, Łubnie i Warze. Nie jest znany dokładny czas rozpoczęcia procesu wykupywania beneficjów cerkiewnych, wiadomo natomiast, że trwał kilka lat i zakończył się pod koniec 1591 r. Rozpoczęta przez Wapowską akcja wykupu cerkwi spotkała się z ostrym sprzeciwem ze strony hierarchii prawosławnej, która odwołała się do sądu. Odwołanie nie przyniosło jednak spodziewanego przez biskupa prawosławnego rezultatu [Kałwa 1931, s. 14, 17; API, Kronika parafii, s. 26–27; Rogula 2013, s. 44].

W czasie gdy Wapowska podejmowała starania o wykup cerkwi i beneficjów od księży prawosławnych, w jej dobrach odbywała się już akcja misyjna prowadzona przez jarosławskich jezuitów, w wyniku której pewna część dotychczasowych wyznawców prawosławia przystąpiła do Kościoła łacińskiego. Nie była to jednak duża liczba, gdyż w całych dobrach dynowskich miało się wówczas nawrócić zaledwie około stu prawosławnych [Kałwa 1931, s. 43]. W latach 1592–1593 przeprowadzono też prace adaptacyjne w wykupionych cerkwiach w celu przystosowania ich do liturgii Kościoła łacińskiego [API, Kronika parafii, s. 43; Czech 2002, s. 51; Rogula 2013, s. 81–82].

Podjmując dzieło wykupu cerkwi prawosławnych Katarzyna Wapowska pragnęła utworzyć w swych dobrach pięć samodzielnych łacińskich parafii, które posiadałyby własnych duszpasterzy. Stało się jednak inaczej. Ostatecznie doszło do utworzenia tylko jednej, samodzielnej parafii w Izdebkach, a wszystkie inne cerkwie zostały przemianowane na kościoły filialne i połączone z istniejącymi już parafiami łacińskimi. Ich proboszczowie zostali jedynie zobowiązani przez bp. Goślickiego do utrzymywania wikariuszów, by mogli podołać nowym obowiązkom duszpasterskim [Kałwa 1931, s. 17–18; Rogula 2016, s. 215].

Pragnienia Wapowskiej dotyczące nawracania jej poddanych na wiarę katolicką, a przez to otwarcie im drogi do zbawienia, zaczęły się realnie spełniać 11 lutego 1593 r., kiedy do kościoła w Dynowie przyjechał bp Goślicki, by dokonać uroczystej erekcji nowych kościołów, przemianowanych z cerkwi prawosławnych i oddać je do użytku katolickich wiernych [Adamski 2005, s. 179; Stępkowski 2009, s. 28; Klebowicz 2013, s. 187–190].

Zabiegi Wapowskiej wokół utworzenia parafii łacińskiej w dobrach dynowskich tak zrelacjonował Niesiecki: *Daleko z większą usilnością dusz ludzkich dobra, niżeli doczesnego zdrowia, że przestrzegając, dała dowód, kiedy od Grzegorza XIII papieża otrzymał konsens, cerkwie Ruskie schizmatyczne, na kościoły katolickie we wszystkich dobrach swoich przerobiła, ołtarze wystawiła, kielichy i inne ochędóztwo sporządziła, popów niedouczonej i w błędach zatwardziałyh rugowała, a na miejsce ich plebanów katolickich poosadzała. Dziwnie gorącym sercem, sama z różnymi kapłanami do tych kościołów jeżdżąc pracowała, aby te tam ludzie do jedności świętej przywieść mogła, lecz ten naród gruby i uporny, do swych się popów przywiązałszy nie bardzo był tej łaski Bożej i Pani wdzięczny, ledwo się albowiem narachowało, że sto dusz, które do katolickiej wiary przystąpiwszy, dobrze życia swego dokończyły. Przez lat jedenaście koło tego pracowała, nic nie oglądając się na to, że ją ci do których to zwierchności należało odstąpili; aż Wawrzyniec Goślicki biskup przemyski w świętą rzecz wejrzałszy, wszystko według pobożnego żądania jej postanowił, fundusze pożądane spisał, nowych plebanów erekcje poczynił, dobrom kościelnym jej nadanie przyłączył, publikował i utwierdził, z czego jaką radość miała, trudno wypowiedzieć, dała się nawet z tym słyszeć: Gdybym większego pożytku z starania o mojej Rusi nie miała, jeno tę trochę dusz, które nawróciwszy się w wierze powszechnej pomarły, dosyćby mi się nagrodziło, za koszta i trudności w tym punkcie podjęte [Niesiecki 1841, s. 305–306].*

Po erygowaniu w 1593 r. izdebskiej parafii i przekształceniu kilku cerkwi na kościoły, przez kolejne lata Wapowska starała się o ich rozwój i doposażenie. Jednocześnie ciągle zabiegała o nawrócenie, rozwój duchowy i zbawienie zamieszkujących jej dobra ludzi. Starania o zbawienie wieczne zaprzętało głowę Wapowskiej nie tylko w stosunku do łacinników, zatwardziałyh grzeszników

czy prawosławnych, ale nawet wobec części Żydów i niektórych muzułmanów. Tak pisał o tym Niesiecki: *I stąd jeszcze jej zabiegi koło dusz poznać się mogą. Umierał w domu jej dziad stary, który na żadne prośby i perswazje, gniewu, który miał do synowej swojej odpuścić nie chciał; ona pragnąc zbawienia jego, ubrała się w podłe szaty, w jakich synowa jego chadzać zwykła i usiadłszy tam, gdzie już prawie konał, cudzą winę na siebie wzięwszy, do nóg mu, odpuszczenia prosząc upadła, co widząc on starzec, a mniemając, że synowa jego nawiedzić go przyjechała, zmiękczony tą pokorą, gniew on złożył i w kilka godzin żyć przestał. Wielom innym do spowiedzi, innym do wzgardy świata, innym do wykorzenia pa-sji albo afektów niepomiarkowanych, Apostołą się stała, za innych nawrócenie do Boga i wiary gorąco się modliła. Herezją zarażonych dziwnie nienawidziła, chyba że była nadzieja jakiej duszy pozyskania, żadnego w domu swoim nie cierpiała: Żydów także, których dla tego z miasteczka swego wygnąć kazała. Żadna ją rzecz bardziej nie bolała, jako krzywda Boska: przetoż nie tylko żeby w święta nie robiono, pilno zakazała ale też kart, gorzałek, schadzek mniej przystojnych, a gdy jej mówiono, że to będzie z ubliżeniem prowentów, odpowiadała: byle tylko Bóg nie był obrażony, ja o to nic niedbam. Białogłowy uczciwe i bogobojne między którymi Żydówki, Moskiewki, Tatarski pochryżone, tak chowała, że dwór jej raczej klasztorowi niż świeckiemu domowi był podobniejszy, miały czas do roboty ale i do modlitwy: Dom wielki na to przy kościele zbudowała dla ich mieszka-nia” [Niesiecki 1841, s. 305–306].*

Warto też krótko wspomnieć o jeszcze jednym obiekcie sakralnym wybudowanym dzięki staraniom Wapowskiej, który powstał poza ziemią dynowską. Wraz z biskupem Bernardem Maciejowskim i Zofią Stadnicką Wapowska odbudowała kaplicę św. Jacka w kościele pw. Trójcy Świętej (dominikanów) w Krakowie oraz była fundatorką nagrobka św. Jacka w tamtejszej kaplicy, ofiarując na te cele 300 zł [Wysocki 1606, s. 28; Grabowski 1844, s. 517; Pamiętka z Krakowa 1845, s. 278; Stolarczyk 2017a, s. 19].

W ostatnich latach swego życia Wapowska została dotknięta różnymi chorobami i dolegliwościami, nie przestawała jednak ufać Bogu i wzrastać duchowo. Niedługo przed śmiercią miała mieć widzenie Matki Bożej (Tej z obrazu ufundowanego do kościoła w Hyżnem), w czasie którego Maryja zapowiedziała jej datę śmierci. Uwierzywszy w to objawienie, Wapowska zaczęła poważnie przygotowywać się do odejścia z tego świata. Została zaopatrzona świętymi sakramentami przez rektora jezuitów z Jarosławia o. Piotra Fabrycego Kowalskiego, prosiła domowników, a nawet nadworną służbę o wybaczenie jej błędów i słabości, poczyniła ostatecznie darowizny na rzecz dynowskiego kościoła i w spokoju ducha oczekiwała śmierci. Wielka dobrodziejka Kościoła, nie tylko dynowskiego, odeszła z tego świata w Dynowie najprawdopodobniej 17 maja 1596 r. Została pochowana w kościele parafialnym [Wysocki 1606, s. 83; Rogula 2013,

s. 25]. Życie i dzieło Katarzyny Wapowskiej tak podsumował Niesiecki: *Przez niemal dziesięć lat ostatnich nawiedzał ją Pan Bóg częstymi, długimi i rozmaitymi chorobami, tak iż mało kiedy zdrową była, (...) postrzegłszy że się ostatnia śmiertelna choroba wzmagała, zawczasu Sakramenty Święte przyjęła z osobliwym nabożeństwem: testament potem napisała własną ręką, kędy syna swego obligowała, aby kościół jako najpiękniejszy w Dynowie wymurował, na który mu ona dostatkem materii nagotowała, klejnoty wszystkie swoje na monstrancją odkazała, dalej na dziękczynienie Bogu za łaski od niego odebrane; słuszną część czasu strawiła na rozmowach także duchownych, na czytaniu książki o żywocie i śmierci księżnej Parmeńskiej, przepraszała wszystkich domowych jeżeli by kogo uraziła i o to upraszała, aby imieniem jej po kazaniu ksiądz upraszał, żeby jej darowano dla miłości Boskiej, co komu przewiniła. W tym trzy szturmy na nią nieprzyjaciel duszny przepuścił: te wszystkie najazdy za pomocą Boską szczęśliwie wytrzymała, po których mile sobie Te Deum Laudamus mówiła; pokazała się też jej Najś. Matka i S. Maria Magdalena i inni Święci Boży, z którymi ucieszenie a bardzo nabożnie mówić poczęła, aż też spokojnie ducha swego Stworzycielowi swemu w ręce oddała, siedemnastego maja, w dzień piątkowy około wtórej godziny, w roku 1596. Ciało jej w kościele Dynowskim syn jej Stanisław Wapowski, z przystojną czią pochował, rzeczy zaś jej z opinii, którą miała o świętobliwości swojej, od ludzi godnych rozebrane za relikwie [Niesiecki 1941, s. 305–306].*

Po śmierci Katarzyny Wapowskiej jej dobra i piękne dzieło przejął na kilkadziesiąt lat jej syn Jan Stanisław Wapowski [Rogula 2013, s. 25].

5. Zakończenie

Tak w wielkim skrócie wyglądało życie dobrodziejki kościelnej ziemi dynowskiej Katarzyny Wapowskiej. Pochodzenie z zacnego rodu Maciejowskich nie przeszkodziło jej w ukształtowaniu skromnej osobowości. Była zatroskana o potrzeby innych, szczególnie ludzi chorych i ubogich. Domowe wychowanie religijne przyniosło owoce w postaci ciągłej troski o zbawienie siebie i innych, a także zabiegania o materialne funkcjonowanie Kościoła, czego przejawem były wykupione cerkwie przemianowane na kościoły łacińskie, prowadzone w jej dobrach misje i rekolekcje, fundowane nowe świątynie, sprawiane do nich liturgiczne wyposażenia. Nauka zaczerpnięta z domu rodzinnego i szkółki założonej przez ojca przyniosła zrozumienie potrzeby kształcenia ludzi młodych, czego dowodem była pomoc Wapowskiej udzielona kolegom jezuickim w Jarosławiu i Lublinie.

Mimo że od czasów, w których żyła Wapowska (Maciejowska), upłynęło już kilka stuleci, warto, by pamięć o niej była przekazywana następnym pokoleniom nie tylko na dynowskiej ziemi, a jej zapał i zatroskanie o dobro wspólne i Kościół było inspiracją dla ludności żyjącej współcześnie na Dynowszczyźnie.

Bibliografia

1. Adamski J., *Brzozów i powiat brzozowski*, PUW „Roksana”, Krosno 2005.
2. Baliński M., Lipiński T., *Starożytna Polska pod względem historycznym, jeograficznym i statystycznym*, t. 2, cz. 2, Wydawnictwo S. Orgelbrand, Warszawa 1845.
3. Budzyński Z., *Dzieje opieki społecznej w ziemi przemyskiej i sanockiej (XV–XVIII w.)*, Przemyskie Towarzystwo Historyczne SN, Przemyśl 1987.
4. Byliński J., *Sejm 1611 roku. W nowym opracowaniu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2016.
5. Czech L., *Izdebki. Zarys dziejów wsi*, TECHGRAF Łańcut, 2002.
6. Dziegielewska J., Maciszewski J., *Maciejowski Bernard*, *Polski Słownik Biograficzny*, t. 19, z. 1, E. Rostworowski (red.), Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974.
7. Grabowski A., *Kraków i jego okolice*, Wydawnictwo Józef Cyper, Kraków 1844.
8. Granada de L., *Różaniec pospolicie różany wianek Naświętszej Panny Marii Matki Bożej. Z ksiąg zacnego Theologa Ludwika z Granaty Miasta Hiszpańskiego, zakonnika porządku kaznodziejskiego zebrany. A potem z Włoskiego na Polskie, przez Antonina z Przemyśla tegoż zakonu lektora wyłożony*, Wydawnictwo Jan Januszewski, Kraków 1583.
9. Jaśkiewicz B., *Dynów i okolice do początku XVI wieku, Dynów. Studia z dziejów miasta*, B. Jaśkiewicz, A. Meissner (red.), Zarząd Miasta w Dynowie, Dynów 1995.
10. Jaśkiewicz B., *Osadnictwo okolic Dynowa do XVIII wieku, Brzozów. Zarys monograficzny*, J. Adamski (red.), Muzeum regionalne PTTK im. Adama Fastnachta w Brzozowie, Brzozów 1990.
11. Jaśkiewicz B., *Zarys dziejów Dynowa, Sześć wieków Brzozowa. Księga pamiątkowa*, B. Froń (red.), Komitet 600–lecia Miasta Brzozowa, Brzozów 1959.
12. Kałwa P., *Działalność kościelna Katarzyny Wapowskiej w ziemi sanockiej*, Pierwsza Związkowa Drukarnia, Lwów 1931.
13. *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 13, *Województwo rzeszowskie*, z. 2, *Powiat brzozowski*, E. Śnieżyńska-Stolotowa, F. Stolot (red.), Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 1974.
14. Klebowicz G., *Organizacja parafialna Diecezji Przemyskiej obrządku łacińskiego w XIV–XVI wieku*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2013.
15. Knapik E., *Rachunki kolegium wikariuszy wieczystych katedry krakowskiej z lat 1493–1495 i 1497–1498*, „*Studia źródłoznawcze*”, t. 52, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2014.
16. Kowalska H., *Maciejowski Bernard*, *Polski Słownik Biograficzny*, t. 19, z. 1, E. Rostworowski (red.), Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974.
17. Kowalska H., *Maciejowski Stanisław*, *Polski Słownik Biograficzny*, t. 19, z. 1, E. Rostworowski (red.), Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974.

18. Krukowski J., *Wapowski Bernard, Słownik biograficzny historii Polski*, t. 2 L-Ż, J. Choder, F. Kiryk (red.), Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław-Warszawa-Kraków 2005.
19. Mieszek M., *Kilka uwag o „Kalendarzu prześwietnych dam” Jana Poszakowskiego SJ, Kalendarze staropolskie*, I. Dalecka-Górzyńska, J. Partyka (red.), Wydawnictwo DiG, Warszawa 2013.
20. Motylewicz J., *Dynów i okolice od XVII do XVIII wieku, Dynów. Studia z dziejów miasta*, B. Jaśkiewicz, A. Meissner (red.), Zarząd Miasta w Dynowie, Dynów 1995.
21. Nabywaniec S., *Konsekrator kościoła dynowskiego*, „Rocznik Historyczny Dynoviana”, nr 3, J. Stolarczyk (red.), Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Regionu Dynowskiego i Towarzystwo Przyjaciół Dynowa, Dynów 2016.
22. Nabywaniec S., *Okruchy z dziejów parafii łacińskiej w Dynowie do 1772 roku*, „Rocznik Historyczny Dynoviana”, nr 3, J. Stolarczyk (red.), Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Regionu Dynowskiego i Towarzystwo Przyjaciół Dynowa, Dynów 2016.
23. Nagonius M., *Oratio Michaelis Naginii civis Romani ad reverendum patrem dominum Petrum Vapowski a Rachonicze Patricium polonum Cantorem et Canonicum Cracoviensem, etc. Illustrissimi, ac Reverendissimi Domini D. Frederici divina favente, clementia Cardinalis, Archiepiscopi Gnesnensi et Cracoviensis, Episcopi, Secretarium et Oratoerm grevissimum*, Hieronim Wietor, Kraków 1537.
24. Niesiecki K., *Herbarz polski. Powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nep. Bobrowicza*, t. 6, Nakładem i drukiem Breitkopfa i Haertela, Lipsk 1841.
25. Niesiecki K., *Herbarz polski. Powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nep. Bobrowicza*, t. 9, Nakładem i drukiem Breitkopfa i Haertela, Lipsk 1842.
26. *Pamiętka z Krakowa. Opis tego miasta i jego okolic przez Józefa Mączyńskiego*, cz. 1, Wydawnictwo Józefa Czecha, Kraków 1845.
27. Roguła J., *Dzieło Katarzyny Wapowskiej na ziemi dynowskiej i jego dalsze koleje losu*, „Rocznik Historyczny Dynoviana”, nr 3, J. Stolarczyk (red.), Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Regionu Dynowskiego i Towarzystwo Przyjaciół Dynowa, Dynów 2016.
28. Roguła J., *Rzymskokatolicka parafia w Izdebkach w latach 1593–2013*, Zakład Usługowo-Poligraficzny „Piaśt Kołodziej”, Sanok 2013.
29. Sitkowa A., *O lekturach Katarzyny Wapowskiej kasztelanki przemyskiej (na podstawie druków z przełomu XVI i XVII wieku)*, „Rocznik Przemyski”, t. 48, Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu, Przemyśl 2012.
30. Smołucha J., *Bernard Wapowski – kontynuator Jana Długosza i ojciec polskiej kartografii, Krakowskie środowisko historyczne XV–XX w. Ludzie – Idee – Dzieła*, T. Gąsowski, J. Smołucha (red.), Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, Kraków 2018.

31. Solikowski J., *Krótki pamiętnik rzeczy polskich od zgonu Zygmunta Augusta, zmarłego w Knyszynie 1572 r. w miesiącu lipcu, do r. 1590*, Wydawnictwo Bolesława Maurycego Wolffa, Petersburg–Mohylew 1855.
32. Starowolski S., *Monumenta Sarmatorum viam universae carnis ingressorum*, In Officina Viduae & Haeredum Francisci Caefarij, Cracoviae 1655.
33. Stępkowski A., *Wawrzyniec Grzymała Goślicki: przyczynek do biografii. O senatorze doskonałym studia. Prace upamiętniające postać i twórczość Wawrzyńca Gorlickiego*, A. Stępkowski (red.), Kancelaria Senatu, Warszawa 2009.
34. Stolarczyk J., *Dwa zachowane wizerunki Katarzyny Wapowskiej fundatorki dynowskiego kościoła*, „Dynowski Kwartalnik Samorządowy”, nr 3/1 (lipiec–wrzesień 2017), Gmina Miejska Dynów, Dynów 2017.
35. Stolarczyk J., *Zabicie Wapowskiego w czasie koronacji Henryka Walezego. Dynowski akcent w twórczości Jana Matejki*, „Dynowski Kwartalnik Samorządowy”, nr 4/1 (październik–grudzień 2017), Gmina Miejska Dynów, Dynów 2017.
36. Szujski J., *Kronika Bernarda Wapowskiego z Radochonic kantora katedralnego krakowskiego część ostatnia czasy podługoszowskie obejmująca (1480–1535)*, Wydawnictwo Akademii Umiejętności, Kraków 1874.
37. Śliwa T., *Działalność reformacyjna Stanisława Mateusza Stadnickiego w diecezji przemyskiej*, „Roczniki Teologiczno–Kanoniczne”, t. 18, z. 4, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1971.
38. Trojanowska M., *Wizerunek Matki Bożej Dynowskiej w typie Matki Bożej Śnieżnej w kościele parafialnym pw. Św. Wawrzyńca Męczennika w Dynowie okiem historyka sztuki*, „Rocznik Historyczny Dynoviana”, nr 3, J. Stolarczyk (red.), Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Regionu Dynowskiego i Towarzystwo Przyjaciół Dynowa, Dynów 2016.
39. Wysocki S., *Kształt pobożności, to jest żywot świątobliwy i śmierć chwalebna jej M. Paniey p. Katarzyny z Maciejowic Wapowskiej, kasztelanki przemyskiej*, Wydawnictwo Wojciecha Gedeliusza, Kalisz 1606.

Źródła archiwalne

Archiwum Archidiecezji Przemyskiej (AAP)

40. *Acta Actorum Causarum Ereccionum Foundationum Provisionum Obligationum Institutionum Resignationum ac aliarum rerum ... Pauli de Piasecki ... AD 1645, Relatio Visitationes Decanatus Denoviensis ex Mandato Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Pauli Piasecki Episcopi Premysliensis Anno 1646 di quarta octobris factae*, sygn. 64.
41. *Status Ecclesiae Parochialis In Devon sub tempus Visitationis Generalis Diecesis Premisliensis per Celsissimum Ill. R. D. Venceslaus Hieronymum de Bogustawie Episcopum Premisliensem In Persona sua 1745 die vicesima septima mensis Augusti descriptus*, sygn. 637.
42. *Visitatio Generalis Eaq Interna et Exsterna Ecclesiarum in Decanatus per Gregorium Albractum Comite Denhoff ... Episcopum Premisliensem ... Anno 1699 Peracta*, sygn. 155.

Archiwum Parafii Rzymskokatolickiej w Izdebkach (API)

43. *Kronika parafii łacińskiej w Izdebkach*, t. 1.

Strony internetowe

44. [http://www.sejm-wielki.pl/b/16.273.60/Andrzej Wapowski](http://www.sejm-wielki.pl/b/16.273.60/Andrzej_Wapowski) (dostęp: 31.10.2018).
45. https://pl.wikipedia.org/wiki/Zabicie_Wapowskiego_w_czasie_koronacji_Henryka_Walezego#/media/File:Killing_of_Wapowski_during_the_coronation_of_Henry_of_Valois.PNG (dostęp: 31.10.2018).